

GIẢI QUYẾT MỐI QUAN HỆ GIỮA ĐỔI MỚI KINH TẾ VÀ ĐỔI MỚI CHÍNH TRỊ TRONG QUÁ TRÌNH ĐỔI MỚI Ở VIỆT NAM

Nguyễn Thị Hoa

Khoa Lý luận Chính trị, Trường Đại học Khoa học Huế

Email: nguyenhhoa10283@gmail.com

TÓM TẮT

Kinh tế và chính trị là hai lĩnh vực trọng yếu nhất của đời sống xã hội. Nó là những nội dung quan trọng và nổi bật nhất trong tiến trình đổi mới ở nước ta. Sự chuyển biến về kinh tế có liên quan mật thiết tới sự chuyển biến về chính trị. Kinh tế phát triển sẽ đảm bảo chính trị ổn định và chính trị ổn định sẽ tác động tương ứng trở lại kinh tế. Từ khi nước ta chuyển sang kinh tế thị trường và tiếp tục đổi mới

hơn 25 năm, mối quan hệ giữa kinh tế với chính trị ngày càng thể hiện tầm quan trọng của nó trong hoạt động nhận thức và hoạt động thực tiễn thúc đẩy kinh tế - xã hội phát triển. Mặc dù, xác định đổi mới kinh tế là trọng tâm, song do nhận thức vai trò quan trọng của chính trị nên cùng với đổi mới kinh tế, cần đồng thời đổi mới chính trị để tạo ra chủ trương, đường lối, chính sách chính trị tương xứng tạo điều kiện cho kinh tế phát triển.

Từ khóa: Đổi mới, đổi mới chính trị, đổi mới kinh tế.

Kinh tế và chính trị là hai lĩnh vực trọng yếu trong đời sống của mỗi một dân tộc cũng như toàn thế giới. Trong điều kiện của Việt Nam hiện nay, đổi mới kinh tế đất nước là điều hết sức cần thiết để xây dựng chủ nghĩa xã hội thành công. Nền kinh tế của một đất nước là thành phần cơ bản của cơ sở hạ tầng, trên đó quyết định hình thành nên một thể chế chính trị tương ứng phù hợp với hình thái kinh tế đó.

Giữa kinh tế và chính trị có mối quan hệ biện chứng. Không có một chế độ nào hoạt động kinh tế lại độc lập với hoạt động chính trị, hình thái kinh tế quyết định tới chế độ chính trị, nhưng ngược lại chính trị cũng có tác động to lớn đến kinh tế. Sự ổn định về chính trị là tiền đề, là điều kiện để phát triển kinh tế. Một nền kinh tế muốn phát triển mạnh mẽ và ổn định đòi hỏi phải có sự ổn định về chính trị. Mối quan hệ giữa kinh tế và chính trị có ảnh hưởng to lớn đến mọi mặt của hoạt động đời sống xã hội, mọi hoạt động khác có diễn ra thuận lợi hay không đòi hỏi phải dựa trên mối quan hệ giữa kinh tế và chính trị có diễn ra bình thường hay không.

Giải quyết mối quan hệ giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị là một trong những nội dung cốt lõi quan trọng trong các quan điểm, đường lối, chính sách của Đảng Cộng sản Việt Nam từ khi đổi mới đất nước (1986) đến nay. Sự nhận thức và giải quyết đúng đắn vấn đề này của Đảng cũng là khâu đột phá trong tư duy và thực tiễn lãnh đạo sự nghiệp đổi mới của Đảng.

Trước thời kỳ đổi mới, nước ta đã có thời gian khá dài tuyệt đối hóa vai trò của đường lối chính trị, duy trì quá lâu cơ chế tập trung quan liêu bao cấp đã kìm hãm sự phát triển kinh tế và dẫn đến khủng hoảng trầm trọng. Chúng ta đã hành động trái quy luật “kinh tế quyết định chính trị” khi cho rằng mâu thuẫn nổi lên ở thời kỳ đầu quá độ lên chủ nghĩa xã hội là mâu thuẫn giữa chế độ chính trị tiên tiến với quan hệ sản xuất lạc hậu, do đó phải đẩy mạnh cải tạo quan hệ sản xuất (mà trong đó chủ yếu là cải tạo xóa bỏ các thành phần kinh tế phi xã hội chủ nghĩa) nhằm làm cho quan hệ sản xuất phù hợp với chế độ chính trị tiên tiến. Từ đó nảy sinh ra mâu thuẫn chủ yếu giữa quan hệ sản xuất và lực lượng sản xuất, nhiệm vụ công nghiệp hóa được đẩy lên một cách duy ý chí trong khi chưa đủ các tiền đề cần thiết. Từ những sai lầm về đường lối chỉ đạo này dẫn đến nền kinh tế chậm phát triển, xã hội rơi vào khủng hoảng.

Nội dung của đổi mới kinh tế ở nước ta là chuyển từ mô hình kinh tế kế hoạch hóa tập trung, bao cấp sang kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, đó là nền kinh tế dựa trên chế độ sở hữu toàn dân và tập thể sang nền kinh tế hàng hóa nhiều thành phần vận hành theo cơ chế thị trường có sự quản lý của Nhà nước, dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Trên thực tế, đổi mới kinh tế là khâu đột phá cho quá trình đổi mới ở nước ta và đã thực hiện nhất quán trong tư duy lý luận và hoạt động thực tiễn, trong Đảng, Nhà nước, các doanh nghiệp và nhân dân.

Nội dung của đổi mới chính trị ở nước ta là đổi mới tư duy lý luận và hoạt động thực tiễn về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội, trong đó trọng tâm là đổi mới tư duy chính trị và hệ thống chính trị, tức là đổi mới phương thức lãnh đạo của Đảng, nâng cao hiệu quả quản lý của Nhà nước, thực hiện tốt nền dân chủ xã hội chủ nghĩa nhằm phát huy đầy đủ quyền làm chủ của nhân dân trong quá trình xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa.

Đảng Cộng sản Việt Nam, trải qua quá trình tìm tòi, thử nghiệm, tổng kết, trên cơ sở tư duy mới, tại Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ VI (1986) đã đề ra đường lối đổi mới toàn diện đất nước, trong đó đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị đã được đặt ở vị trí trung tâm và được Đảng ta giải quyết một cách tinh tế. Hội nghị lần thứ 6 Ban Chấp hành Trung ương khóa VI đã chỉ rõ: “Chúng ta tập trung sức làm tốt đổi mới kinh tế, đồng thời từng bước đổi mới tổ chức và phương thức hoạt động của các tổ chức chính trị. Không thể tiến hành cải cách chính trị một cách vội vã khi chưa đủ căn cứ, mở rộng dân chủ không có giới hạn, không có mục tiêu cụ thể và không đi đôi với tập trung thì dẫn đến sự mất ổn định về chính trị, gây thiệt hại cho đổi mới”[1]. Một bước đi đúng đắn và bản lĩnh chính trị của Đảng về công tác tư tưởng trong bối cảnh quốc tế phức tạp lúc bấy giờ khi Đảng ta khẳng định: “Chế độ chính trị của chúng ta là chế độ làm chủ của nhân dân lao động dưới sự lãnh đạo của Đảng... Chúng ta không chấp nhận đa nguyên chính trị, không để cho các tổ chức chống đối chủ nghĩa xã hội ra đời và hoạt động, không coi việc thực hiện chính sách kinh tế nhiều thành phần là thực hiện chủ trương đa nguyên về kinh tế”. [2]

Chủ trương giải quyết mối quan hệ giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị được tiếp tục nhấn mạnh trong văn kiện Đại hội của Đảng lần thứ VII: “Phải tập trung sức làm tốt đổi mới kinh tế, đáp ứng những đòi hỏi cấp bách của nhân dân về đời sống, việc làm và các nhu cầu xã hội khác, xây dựng cơ sở vật chất, kỹ thuật của chủ nghĩa xã hội, coi đó là điều kiện quan trọng để tiến hành thuận lợi đổi mới trong lĩnh vực chính trị. Đồng thời với đổi mới kinh tế, phải từng bước đổi mới tổ chức và phương thức hoạt động của hệ thống chính trị, phát huy ngày càng tốt quyền làm chủ và năng lực sáng tạo của nhân dân trên các lĩnh vực chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội”[3]. Kinh nghiệm thành công của sự kết hợp đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị được Đại hội lần thứ VIII của Đảng khẳng định: “Kết hợp chặt chẽ ngay từ đầu đổi mới kinh tế với đổi mới chính trị, lấy đổi mới kinh tế làm trọng tâm, đồng thời từng bước đổi mới chính trị”[4]. Đây là quan điểm đúng đắn của Đảng phù hợp với nhu cầu thực tiễn và nguyện vọng của nhân dân lao động. Quan điểm này tiếp tục được khẳng định trong Đại hội IX, X của Đảng: “Đổi mới toàn diện, đồng bộ, có kế thừa, có bước đi, hình thức và cách làm phù hợp. Phải đổi từ nhận thức, tư duy đến hoạt động thực tiễn; từ kinh tế, chính trị, văn hóa, đối ngoại đến tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội; từ hoạt động lãnh đạo của Đảng, quản lý của Nhà nước đến hoạt động cụ thể trong từng bộ phận của hệ thống chính trị”[5]. Đại hội XI của Đảng đưa ra quan điểm: “Đổi mới chính trị phải đồng bộ với đổi mới kinh tế theo lộ trình thích hợp, trọng tâm là hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, đổi mới phương thức lãnh đạo của Đảng, xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, mở rộng dân chủ trong Đảng và trong xã hội gắn với kỷ luật, kỷ cương...”[6].

Đổi mới để phát triển kinh tế, tạo cơ sở vững chắc cho đổi mới các lĩnh vực khác, mặt khác, đổi mới về chính trị lại mở đường và định hướng cho đổi mới kinh tế. Đảng ta khẳng định đổi mới là một quá trình, bắt đầu từ đổi mới kinh tế, trước hết là đổi mới tư duy kinh tế, đồng thời từng bước đổi mới hệ thống chính trị. Phải tập trung đổi mới kinh tế trước hết, vì có đổi mới thành công về kinh tế mới tạo được điều kiện cơ bản để tiến hành đổi mới hệ thống chính trị thuận lợi. Mặt khác, nếu không đổi mới hệ thống chính trị, thì đổi mới sẽ gặp trở ngại. Hệ thống chính trị được đổi mới kịp thời, phù hợp sẽ là điều kiện quan trọng để thúc đẩy đổi mới và phát triển kinh tế.

Do nhận thức kịp thời những vấn đề lý luận và thực tiễn quan trọng, Đảng, Nhà nước ta đã chủ động và tích cực xây dựng, hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa phù hợp với các quy luật khách quan, vừa phù hợp với các đặc điểm, điều kiện cụ thể của đất nước. Sự phù hợp của thể chế kinh tế thị trường với chế độ xã hội, trong đó quan trọng nhất là thể chế chính trị và hệ thống chính trị, là biểu hiện nổi bật, là thực chất của mối quan hệ giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị ở nước ta. Thực chất của quan hệ giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị ở Việt Nam hiện nay là quan hệ giữa xây dựng và phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa nhằm giải phóng và phát triển lực lượng sản xuất, tăng năng xuất lao động với xây dựng và hoàn thiện nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm toàn bộ quyền lực thuộc về nhân dân, trong đó, trọng tâm là xây dựng và hoàn thiện thể chế kinh tế thị

trường định hướng xã hội chủ nghĩa và xây dựng và hoàn thiện thể chế chính trị dân chủ xã hội chủ nghĩa thực hiện mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội dân chủ, công bằng, văn minh.

Trong những năm đổi mới, sự kết hợp hài hòa giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị đã đem lại những chuyển biến tích cực đối với đời sống kinh tế, chính trị, xã hội của đất nước. Chúng ta không tiến hành đổi mới với đổi mới kinh tế hay đổi mới chính trị một cách riêng lẻ mà tiến hành đồng thời cả đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị trong đó lấy đổi mới kinh tế làm trọng tâm và từng bước đổi mới về chính trị. Bằng các chủ trương, chính sách vừa có tính định hướng, vừa cụ thể thiết thực, đường lối của Đảng đã đi vào cuộc sống, tạo tiền đề để giải phóng sức sản xuất xã hội, phát huy tinh thần sáng tạo, tính tích cực chính trị của nhân dân. Nhân dân chủ động tham gia vào đời sống kinh tế, đời sống chính trị để xây dựng, phát triển kinh tế, bảo vệ chế độ đã và đang đem lại lợi ích cho họ. Đất nước thực hiện thành công bước đầu công cuộc đổi mới, ra khỏi tình trạng kém phát triển, đời sống nhân dân được cải thiện rõ rệt. Hệ thống chính trị không ngừng được củng cố, vai trò và vị trí của Đảng ngày càng vững mạnh. Tuy vậy, bên cạnh những thành công thì việc vận dụng và giải quyết mối quan hệ giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị ở nước ta vẫn còn những hạn chế nhất định. Đại hội XI đã thẳng thắn nhìn nhận về hạn chế trong đổi mới chính trị so với đổi mới kinh tế: “Nền dân chủ xã hội chủ nghĩa và sức mạnh đại đoàn kết toàn dân tộc chưa được phát huy đầy đủ. Công tác xây dựng Đảng, xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, đổi mới, nâng cao chất lượng hoạt động của Mặt trận Tổ quốc, các đoàn thể nhân dân chuyển biến chậm”[7]. “Xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa chưa theo kịp yêu cầu phát triển kinh tế và quản lý đất nước”[8]; “Công tác xây dựng Đảng còn nhiều hạn chế, yếu kém, chậm được khắc phục”[9]. Những hạn chế của đổi mới chính trị trong mối quan hệ với đổi mới kinh tế đã cản trở quá trình đổi mới kinh tế, thậm chí kìm hãm kinh tế phát triển. Vấn đề đổi mới chính trị chưa thực sự có hiệu quả một phần do chúng ta chưa làm rõ và phân định dứt khoát chức năng lãnh đạo của Đảng với chức năng quản lý của Nhà nước.

Thực tế, sau hơn 25 năm đổi mới, với những bài học kinh nghiệm được rút ra từ những thành công và cả trong thất bại, cho phép chúng ta nhận thức rõ hơn, thực chất hơn sự cần thiết và tất yếu phải tạo ra cho được sự nhịp nhàng, phù hợp giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị. Phải tập trung sức làm tốt đổi mới kinh tế, đáp ứng những đòi hỏi cấp bách của nhân dân về đời sống, việc làm và các nhu cầu xã hội khác, xây dựng cơ sở vật chất - kỹ thuật của chủ nghĩa xã hội, coi đó là điều kiện quan trọng để tiến hành thuận lợi đổi mới trong lĩnh vực chính trị. Đồng thời với đổi mới kinh tế, phải từng bước đổi mới tổ chức và phương thức hoạt động của hệ thống chính trị, phát huy ngày càng tốt quyền làm chủ và năng lực sáng tạo của nhân dân trên các lĩnh vực chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội. Vì chính trị đụng chạm đến các mối quan hệ đặc biệt phức tạp và nhạy cảm trong xã hội, nên việc đổi mới trong hệ thống chính trị nhất thiết phải trên cơ sở nghiên cứu và chuẩn bị rất nghiêm túc, không cho phép gây mất ổn định chính trị, dẫn đến sự rối loạn. Nhưng không vì vậy mà tiến hành chậm trễ đổi mới hệ thống chính trị, nhất là về tổ chức bộ máy và cán bộ, mối quan hệ giữa Đảng, Nhà nước và các đoàn thể nhân dân, bởi đó là điều kiện để thúc đẩy phát triển kinh tế, xã hội và thực hiện dân chủ.

Trong hơn 25 năm đổi mới, Đảng, Nhà nước đã xử lý thành công mối quan hệ giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị trên ba vấn đề then chốt: *một là*, đã xây dựng, vận hành nền kinh tế thị trường phù hợp với điều kiện cụ thể của đất nước và dân tộc; *hai là*, đã xây dựng, vận hành nền kinh tế thị trường phù hợp với chế độ chính trị xã hội chủ nghĩa; *ba là*, đã xác lập hệ thống chính trị với mô hình, cơ cấu và cơ chế hoạt động phù hợp với nền kinh tế thị trường, Nhà nước pháp quyền và dân chủ xã hội chủ nghĩa.

Trong những năm tới, sự phát triển kinh tế - xã hội đất nước có nhiều vận động mang tính bước ngoặt, tạo ra đòi hỏi cấp thiết về tiếp tục đổi mới toàn diện cả về thể chế kinh tế và hệ thống chính trị. Bước ngoặt lớn nhất sẽ là nền kinh tế chuyển từ giai đoạn tăng trưởng để thoát nghèo sang giai đoạn tăng trưởng để cất cánh. Giai đoạn tăng trưởng mới không cho phép tiếp tục duy trì kiểu tăng trưởng về lượng chủ yếu là nhờ tăng đầu tư, mà đòi hỏi tăng trưởng với chất lượng cao chủ yếu dựa vào sự gia tăng năng suất lao động, nâng cao hiệu quả sản xuất, kinh doanh, đảm bảo sự bền vững về kinh tế - xã hội, môi trường sinh thái. Trước yêu cầu mới giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị trong giai đoạn 2011 - 2020 đòi hỏi đổi mới kinh tế phải kiên định, triệt để, mạnh mẽ và đồng bộ, vững chắc hơn theo định hướng thị trường, bảo đảm ổn định kinh tế vĩ mô, tiếp tục hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, trọng tâm là tạo lập môi trường cạnh tranh bình đẳng giữa các chủ thể kinh tế và cải cách nền hành chính công, sớm hình thành một nền kinh tế thị trường đầy đủ, giảm hợp lý đầu tư công và nâng cao hiệu quả của đầu tư công, đẩy mạnh quá trình cơ cấu lại khu vực kinh tế nhà nước trên nguyên tắc thị trường, cạnh tranh, công nghệ mới và hiệu quả.

Trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội, nhiệm vụ chính trị trung tâm của chúng ta là xây dựng và phát triển kinh tế vì nếu không có một cơ sở kinh tế vững chắc thì không thể giữ vững được chính quyền đồng thời không thể đi lên chủ nghĩa xã hội. Chính vì lẽ đó, trong giai đoạn hiện nay của nước ta nhiệm vụ chính trị lớn nhất là xây dựng một nền kinh tế vững mạnh. Do đó, khi giải quyết mối quan hệ giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị thì không thể tách rời đổi mới kinh tế ra khỏi đổi mới chính trị mà phải tiến hành đổi mới cùng một lúc trong đó đổi mới kinh tế làm trọng tâm. Để tạo đà phát triển cho đất nước trong giai đoạn hiện nay thì việc cấp bách trước mắt là phải đề ra những định hướng và giải pháp cụ thể nhằm đổi mới kinh tế, đổi mới chính trị, kết hợp giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị. Những định hướng và giải pháp này sẽ là kim chỉ nam giúp cho đổi mới kinh tế và chính trị đi đúng hướng, thúc đẩy, tạo điều kiện cho quá trình đổi mới trên các lĩnh vực khác từ đó góp phần vào thành công chung của sự nghiệp đổi mới toàn diện đất nước ta.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Đảng Cộng sản Việt Nam (1989). *Văn kiện Hội nghị lần thứ sáu Ban chấp hành Trung ương, khóa VI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [2]. Đảng Cộng sản Việt Nam (1989). *Văn kiện Hội nghị lần thứ bảy Ban chấp hành Trung ương, khóa VI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.17.

Giải quyết mối quan hệ giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị ...

- [3]. Đảng Cộng sản Việt Nam (1991). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.54.
- [4]. Đảng Cộng sản Việt Nam (1996). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.14.
- [5]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2006). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.70.
- [6]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.99 - 100.
- [7]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.179.
- [8]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.171.
- [9]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.172.

SOLVING THE RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMIC AND POLITICAL INNOVATION IN PROCESS INNOVATION IN VIET NAM

Nguyen Thi Hoa

Department of Philosophy, Hue University of Sciences

Email: nguyenhua10283@gmail.com

ABSTRACT

Economics and politics are the two most essential fields of social life. It is important and prominent content in the innovation process in our country. The economic transformation is closely related to political changes. Economic development will ensure the political stability and political stability will impact on economy in reverse. Since our country changed into a market economy and continued to innovate for more than 25 years, the relationship between the economy and politics has increasingly shown its importance in cognitive operations, practical activities to promote socio-economic development. Despite determining the economic innovation is central, the awareness of the important role of politics with economic innovation, simultaneously need to innovate political to create guideline, political line, policy commensurate to create conditions for economic development.

Keywords: *Economic innovation, innovation, political innovation.*